

Zjištění názoru nezletilého dítěte v řízení o péči a osobním styku

ZÁKONNÁ ÚPRAVA

Úmluva o právech dítěte v čl. 12 stanovuje, že státy mají zabezpečit dítěti, které je schopno formulovat svůj názor, právo tento názor vyjádřit a mělo by se k němu patřičně přihlížet v rozsahu jeho věku a úrovni. Toto právo a povinnost soudu je v českém právním řádu zakotveno v ust. **§ 867 občanského zákoníku**, když:

(1) Před rozhodnutím, které se dotýká zájmu dítěte, poskytne soud dítěti potřebné informace, aby si mohlo vytvořit vlastní názor a tento sdělit.

(2) Není-li podle zjištění soudu dítě schopno informace náležitě přijmout nebo není-li schopno vytvořit si vlastní názor nebo není-li schopno tento názor sdělit, soud informuje a vyslechne toho, kdo je schopen zájmy dítěte ochránit, s tím, že se musí jednat o osobu, jejíž zájmy nejsou v rozporu se zájmy dítěte; o dítěti starším dvanácti let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit. Názoru dítěte věnuje soud patřičnou pozornost.

Dítě tak má právo

1. Dostat všechny relevantní informace
2. Konzultovat a vyjádřit svůj názor
3. Dostat informace o možných důsledcích vyhovění jeho názoru a rozhodnutí

Účelem je, aby soudce sám vnímal názor vlastními smysly a došlo k eliminaci rizika dezinterpretace názoru nezletilého dítěte třetí osobou.

VĚKOVÁ HRANICE

Do dovršení dvanáctého roku soud individuálně posuzuje každé dítě, zda je schopno formulovat své názory. Obsah a hodnota názoru nerozhodují, důležité je, že dítě je schopno názor vyjádřit. Pokud nebude dostatečně schopné pro vytvoření a sdělení svého názoru, vyslechne soud osobu, která je schopna hájit zájmy dítěte a nejsou s nimi v rozporu či kolizi. Neprovedení se umožňuje jen tehdy, pokud by byl výslech ve zjevném rozporu s nejlepšími zájmy dítěte.

PRŮBĚH VÝSLECHU

Občanský soudní řád v **§ 100 odst. 3 Občanského soudního řádu** také ukládá jako první možnost zjištění názoru dítěte jeho výslechem. Ve výjimečných případech může jeho názor soud zjistit prostřednictvím zástupce, znaleckého posudku či orgánu sociálně-právní ochrany dětí. Výslech může soud provést i bez přítomnosti

dalších osob, lze-li očekávat, že jejich přítomnost by mohla nezletilé dítě ovlivnit. Dítě může mít svého důvěrníka, který není jeho zákonný zástupce. Dítě by nikdy nemělo získat dojem, že rozhoduje, musí vědět, že rozhoduje soud a ono má vyjádřit svůj názor. Názor by neměl být zjišťován proti vůli dítěte, jde o jeho právo se vyjádřit.

NÁZOR DÍTĚTE

Jakou relevanci má pro soud názor dítěte? Dle dikce občanského zákoníku, soud názoru dítěte věnuje patřičnou pozornost. Dle občanského soudního řádu soud přihlíží k názoru dítěte s ohledem na jeho věk a rozumovou vyspělost. Soud názoru nemusí vyhovět, vždy však ve svém rozhodnutí musí odůvodnit přihlídnutí či odhlédnutí od názoru dítěte. Soud musí přihlížet k míře ovlivnění dítěte druhým rodičem nebo rodičem, který má nezl. v převážné péči. Vyskytnou-li se pochybnosti o ovlivnění názoru dítěte, soud se musí ve svém rozhodnutí vypořádat s otázkou věrohodnosti a příp. nařídít znalecký posudek z oboru dětské psychiatrie/psychologie. Vždy se názor posuzuje s nejlepším zájmem dítěte.

TŘETÍ OSOBA

Pokud nezletilé dítě nebude dostatečně schopné pro vytvoření a sdělení svého názoru, vyslechne soud osobu, která je schopna hájit zájmy dítěte a nejsou s nimi v rozporu či kolizi. Mezi ně patří jeho zákonný zástupce (není-li zde přítomno jeho ovlivňování a povaha věci to připouští), poručník, ale zejména orgán sociálně-právní ochrany dětí či soudní znalec.

Ustanovení **§ 8 odst. 2 zákona o sociálně-právní ochraně dětí** stanovuje, že dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně vyjadřovat při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob odpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti. Při své činnosti bere orgán sociálně-právní ochrany v úvahu přání a pocity dítěte s přihlídnutím k jeho věku a vývoji tak, aby nedošlo k ohrožení nebo narušení jeho citového a psychického vývoje. Dítě, které je schopno s ohledem na svůj věk a rozumovou vyspělost posoudit dosah a význam rozhodnutí vyplývajících ze soudního nebo správního řízení, kterého je účastníkem, nebo jde-li o jiné rozhodnutí vztahující se k jeho osobě, obdrží od orgánu sociálně-právní ochrany informace o všech závažných věcech jeho osoby se týkajících; o dítěti starším 12 let se má za to, že je schopno informaci přijmout, vytvořit si vlastní názor a tento sdělit.

JUDIKATURA

Ústavní soud

Ústavní soud ve věci sp. zn. II. ÚS 1945/2008 judikoval, že pro dítě je právo na slyšení důležité v tom, že mu dává pocit, že není objektem a pasivním pozorovatelem událostí, ale že je důležitým subjektem práva a také účastníkem řízení.

Ústavní soud ve věci sp. zn. ÚS I. ÚS 2661/2010 judikoval, že soud bude mít možnost vyslechnout dítě bez přítomnosti jakýchkoli dalších osob, přičemž z povahy věci nebude pořizovat protokol přímo při výslechu, ale až následně podle provedeného záznamu.“ I tzv. objektivní teleologický výklad svědčí pro pravidlo zjišťování názoru nezletilého dítěte přímo soudem. Pokud totiž názor nezletilého dítěte vnímá soudce vlastními smysly, eliminuje se riziko dezinterpretace názoru nezletilého dítěte třetí osobou jsou tak dány větší garance

objektivního posouzení názoru nezletilého dítěte. Současně je však třeba garantovat prostředí výsledku v co možná nejvyšší míře snesitelnosti pro nezletilé dítě. Je třeba, kupříkladu, vytvořit ze strany soudu poklidnou atmosféru. Obecné soudy nezletilé dítě osobně nevyslechly, ale spokojily se jen s reprodukcí jeho názoru pomocí opatrovníka. Obecné soudy v napadených rozhodnutích nevyložily, že by snad právě v dané věci existoval výjimečný případ, proč nebylo možné či vhodné provést výslech přímo soudcem. V tomto směru nepředložily ani žádnou argumentaci, na podkladě které by byl obhajitelný závěr o existenci takového výjimečného případu. Obecné soudy tak patrně vycházely z opačné premisy než citovaný § 100 odst. 4 OSŘ zakotvuje. Takový postup v podobě ignorování zákonného pravidla – i níže citovaných ustanovení mezinárodních smluv – však značí libovůli, a tím i porušení základního práva stěžovatele na spravedlivý proces, jehož se (rovněž) dovolává.

Ústavní soud ve věci sp. zn. II. ÚS 3765/2011 judikoval, že i nezletilý (7 – 8 letý) může mít vlastní názor, činit vlastní rozhodnutí a úsudky.

Ústavní soud ve věci sp. zn. III. ÚS 3007/2009 judikoval, že právo dítěte být slyšeno v každém řízení, v němž se rozhoduje o jeho záležitostech, zakotvené výslovně v čl. 12 Úmluvy o právech dítěte, čl. 3 Evropské úmluvy o výkonu práv dětí, jakož i v § 31 odst. 3 zákona o rodině a § 100 odst. 4 OSŘ poskytuje dítěti možnost, aby se tak stalo v každém soudním nebo správním řízení, které se jej dotýká, a to buďto přímo, nebo prostřednictvím zástupce nebo příslušného orgánu, přičemž způsob slyšení musí být v souladu s procedurálními pravidly vnitrostátního zákonodárství. Přitom se samozřejmě nepřehlídí, že konečné hodnocení (posouzení) zájmu nezletilého dítěte, jež je zde nejvyšším imperativem, a proto k názoru nezletilého soud přihlíží právě s ohledem na jeho věk, rozumovou a citovou vyspělost (srov. rozhodnutí Ústavního soudu sp. zn. III. ÚS 707/2004, sp. zn. IV. ÚS 288/2004, III. ÚS 2150/2007).

Nejvyšší soud

30 Cdo 1376/2012 ze dne 22.5.2013

ESPL

Elsholz proti Německu stížnost č. 25735/94

Havelka proti České republice stížnost č. 23499/06

Předchozí úprava

§ 31 zákona o rodině, zák. č. 94/1963 Sb.